

Församlings- BLADET

SVENSKA KYRKAN I GUSTAVSBERG-INGARÖ

HEMBYGD, KYRKAN MITT I BYN

- Våra kyrkor berättar historia
- Ankaret – hoppets tecken
- Lilly knäskurade kyrkan
- Att vara kyrka under en pandemi
- Fasteaktionen och påsk

Glad påsk!

#1

2021

Trygg varm
välkomnande!

HEMMA, VAR LIGGER DET NÅNSTANS...

” Elisabeths ord

...vem kan ge svar? Nu är det midsommar och dans, hos mor och far.

En plats där jag får vara stilla, där ingen tränger sig in på.

Jag vill få skapa mig ett eget bo, för mig och för min man, och för våra ungar.

Och tänk att äntligen få vila, få sova i sin egen säng.

Ja, vi ska ta dig till en plats där du får stanna, du ska snart få komma hem.

ORDEN I TEXTEN är hämtade från musikalen *Kristina från Duvemåla* som är baserad på Vilhelm Mobergs utvandrarepos om Kristina och Karl-Oskar som emigrerar från det fattiga 1800-talets Sverige för att skapa sig ett bättre liv i Amerika.

För ett antal år sedan flyttade jag och min man Urban ut från Sverige. På intet sätt alls lika dramatiskt som för Kristina eller för alla de människor som av olika anledningar tvingats bryta upp från sina hem eller hemländer. För vår del var det alldeles självvalt. Men jag är ändå djupt tacksam för erfarenheten av att komma till en plats jag aldrig besökt, där jag inte kan språket eller känner till seder och bruk.

Efter ett par år i Hamburg blev längtan hem till Sverige för stark och vi mellanlandade i Göteborg för att nu vara i full färd med att skapa oss ett hem här på Värmdö.

Även om jag denna gång förstår språket så är det ändå mycket nytt. Nya relationer ska skapas, nya vägar ska utforskas, nytt jobb, ny förskola, nya sammanhang. Så jag ställer, återigen, samma fråga som Kristina från Duvemåla – *hemma var ligger det nånstans?*

Vad är det egentligen som gör en plats till hemma? För mig är hemma där jag kan komma hem och lägga upp fötterna.

Äta en god middag. Prata om dagen som varit. Sova. Dela tankar och funderingar. Ha högljudda diskussioner. Jag önskar att alla människor får uppleva ett hemma. Ett hemma någonstans. Hemma med sin familj eller med sina föräldrar, sina syskon eller med sina vänner – helt enkelt där det finns någon slags gemenskap och delande av liv och känslor.

MIN OCH MIN FAMILJS plats för detta är just nu på Stenslätten uppe vid färjeläget mot Rindö/Vaxholm. Detta är vårt nya hemma. Allt är inte på plats. Allt är inte färdigt. Alla lådor är inte uppackade och i taket hänger fortfarande nakna glödlampor. Men allt har sin tid. Just nu är tid för att landa. För att lära känna. För att tycka om. För att njuta. För att vänja sig. För att ge sig tid. Tid till reflektion och eftertanke.

Allt har sin tid, det finns en tid för allt som sker under himlen: ...en tid att riva ner, en tid att bygga upp...

(Predikaren 3:1,3)

NU ÄR TID FÖR ATT BYGGA UPP. Tid för att skapa ett hemma. För min del både på det privata planet och inte minst som nytillträdd kyrkoherde här i Gustavsberg-Ingarö församling. Ett arbete som jag verkligen brinner av iver för att få sätta tändarna i tillsammans med anställda, förtroendevalda, ideella och församlingsbor!

Glad påsk!

Elisabeth Magnusson
Rosengren
KYRKOHERDE

Foto: Magnus Aronsson

INNEHÅLL

2 Elisabeths ord

3 Att vara kyrka under en pandemi
Vi har öppet – trots allt!

4 Ingarö kyrka
Vacker som ett vykort

8 Gustavsbergs kyrka
Från herrskapets till folkets kyrka

10 Ankaret – hoppets tecken

11 Lilly knäskurade kyrkan

12 Gustavsbergs gamla kyrkogård
Minnesstenar med historia

13 Påsk
Jesus seger över döden

14 Stöd Fasteaktionen
Köp handmålad kors av den kände konstnären

15 Notiser
Kontakt, Kyrkovalet 2021 och församlingen har miljödiplomerats

16 Tankar på baksidan
Församlingens diakon Emma Norling om diakonins helikopterperspektiv

FÖRSAMLINGSBLADET ges ut av Gustavsberg-Ingarö församling, Svenska kyrkan. Tidningen kommer ut med 4 nummer per år och distribueras till samtliga hushåll i församlingen.

ANSVARIG UTGIVARE:
Elisabeth Magnusson Rosengren

REDAKTION: Ylva Larsson, Ragnhild Johansson, Christer Engström, Lars Liljemark

OMSLAGSBILD: Vykort taget av Carl Sunnegårdh, Mälarhöjden

TRYCK: Tellogruppen.
Upplaga: 11 000 ex

Svenska kyrkan
GUSTAVSBERG-INGARÖ

Att vara kyrka under en pandemi

DEN RÅDANDE SITUATIONEN med den pågående pandemin utmanar oss alla på olika sätt. Det är tröttande, tärande och många gånger frustrerande! Genom vars och ens sätt att agera och fortsätta hålla ut, kan vi bidra till att minska smittspridningen och skona både människors hälsa, liv och inte minst den ansträngda situationen inom sjukvården.

Vi i Gustavsberg-Ingarö församling har öppet! Dock ser verksamheten helt annorlunda ut än vad som är brukligt. Vi håller oss ständigt uppdaterade vad gäller myndigheternas rekommendationer och restriktioner och när möjlighet ges kommer vi att öppna upp vissa verksamheter med försiktighet och på ett sådant sätt att smittrisker minimeras. Vi kommer ständigt att göra bedömningar från fall till fall; verksamhetens art, lokalers lämplighet osv vilket gör att det kan dröja ett tag innan vi öppnar upp – även om myndigheterna ger möjlighet till det.

Våra kyrkor är öppna följande tider:

Vardagar kl. 9.00–15.00

Söndagar kl. 10.45–12.45 (klockringning kl. 11.00)

DU ÄR VÄLKOMMEN IN för enskild andakt, tända ett ljus, sitta ner en stund eller för att titta på våra vackra kyrkor i både Gustavsberg och Ingarö. Till dess att det är möjligt att samlas till gudstjänst kommer vi varje söndag att publicera en inspelad andakt på vår hemsida.

Om du är i behov av samtal eller stöd och hjälp är du välkommen att kontakta församlingens diakon eller präster – du når dem via vår **växel 08-570 380 50** eller hemsidans direktnummer **www.svenskakyrkan.se/gustavsberg-ingaro/personal**

JOURHAVANDE PRÄST Ring 112 och be att få bli kopplad till jourhavande präst. Den som svarar är präst inom Svenska kyrkan. Jourhavande präst har öppet alla kvällar kl 21–06. Just nu är det utökade öppettider kl 17–21 varje kväll.

Välkommen till oss! Vi har öppet – trots allt!

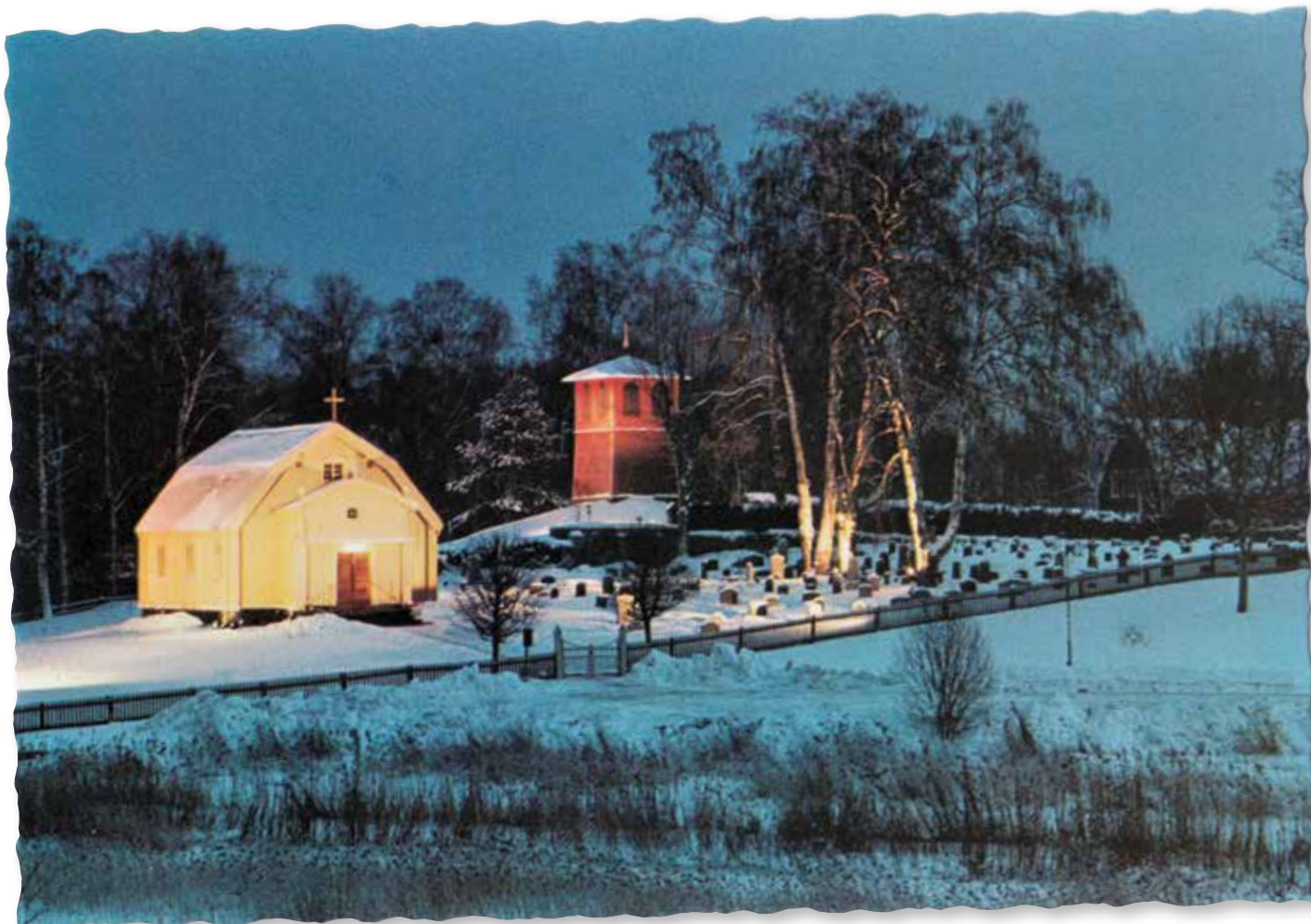

Foto: Ingarö hembygdsförening

Det finns många som tycker att Ingarö kyrka tillhör de vackraste kyrkorna i Sverige. Vi är inte sena att hålla med.

Ingarö kyrka – vacker som ett vykort

Februari månad har hunnit halv-
vägs när jag och Claes F Jonsson
sammanstrålar vid Klockaregår-
den på Ingarö för ett samtal om
Ingarös historia i allmänhet, men
kyrkans i synnerhet. Det visar
sig snart att båda är tätt sam-
mantvinnade.

DET ÄR FÅ som kan sin Ingaröhistoria så bra
som Claes F Jonsson. Men så kom han redan
på 40-talet till ön som sommarboende, för att
senare i livet bosätta sig permanent. Nu har
han bott där i 25 år. Under dessa år har han
bland annat hunnit engagera sig som fritids-
politiker, varit ordförande i Ingarö golfklubb,
medlem i hembygdsföreningen och även
Ingarö församlings sista ordförande.

– Men det som kanske ändå känts mest
meningsfullt är när jag guidat kyrkogårdsbe-

sökare och skolbarn. Med åren har det hunnit
bli en del, säkerligen ett tusental elever från
skolorna, säger han stolt.

Klockaregården, som ligger några
hundra meter från Ingarö kyrka, bildade
under 1800-talet tillsammans med de andra
omkringliggande byggnader Ingarös första
sockencentrum. Flera av dessa äldre byggnader
finns fortfarande kvar i välbevarat skick.

– Klockaregården stod ursprungligen på
Lemshagas marker och är från tidigt 1800-tal.

Köket är intressant med sin öppna eldstad och murade ugn. Det är roligt att få berätta för skolbarnen om varför det är så lågt i taket och varför man kokade spigg i koppargrytan, säger Claes.

– Som namnet berättar bodde här klockaren i Ingarö församling. Den siste hette Carl-Gustav Raquette. När han dog 1925, och ingen ny klockare kom, förblev ändå gården i kyrkans ägo. Idag är det vi i hembygdsföreningen som förvaltar den och förvarar historiskt material här.

Bredvid Klockaregården ligger Hembygds museet. Ett gult hus med vinklar och vrår. Innan det blev hemvist för hembygdsförening har det bland annat tjänat som lärarbo-stad, post och telefonstation för Ingarö.

MEN ATT BÖRJA MED KLOCKARGÅRDEN

är att gå Ingarö kyrkas historia i förväg. För att få helheten måste vi backa till 1700-talet, och den så kallade *kalabaliken i Bender*, där Sveriges kung Karl XII blev tillfångatagen.

– En av hans medfångar var Olof Carlsson. Han vann kungens förtroende och blev så småningom adlad till Cederström. Han blev även belönad för sina insatser och kunde bygga Beatelund på andra sidan Kolström. Godset skulle komma att finnas i släktens ägor ända fram till 1920-talet.

Senare under 1700-talet blev det allt viktigare att lära sig läsa, skriva och studera. Upplysningstiden hade inletts och den store vetenskapsmannen Carl von Linné var en fö-

Claes F Jonsson på farstuviksten till Klockaregården. Ifjol gav Claes ut skriften "När Ingaröborna blev Nollåttor". Skriften går att beställas på Ingarö hembygdsförenings hemsida.

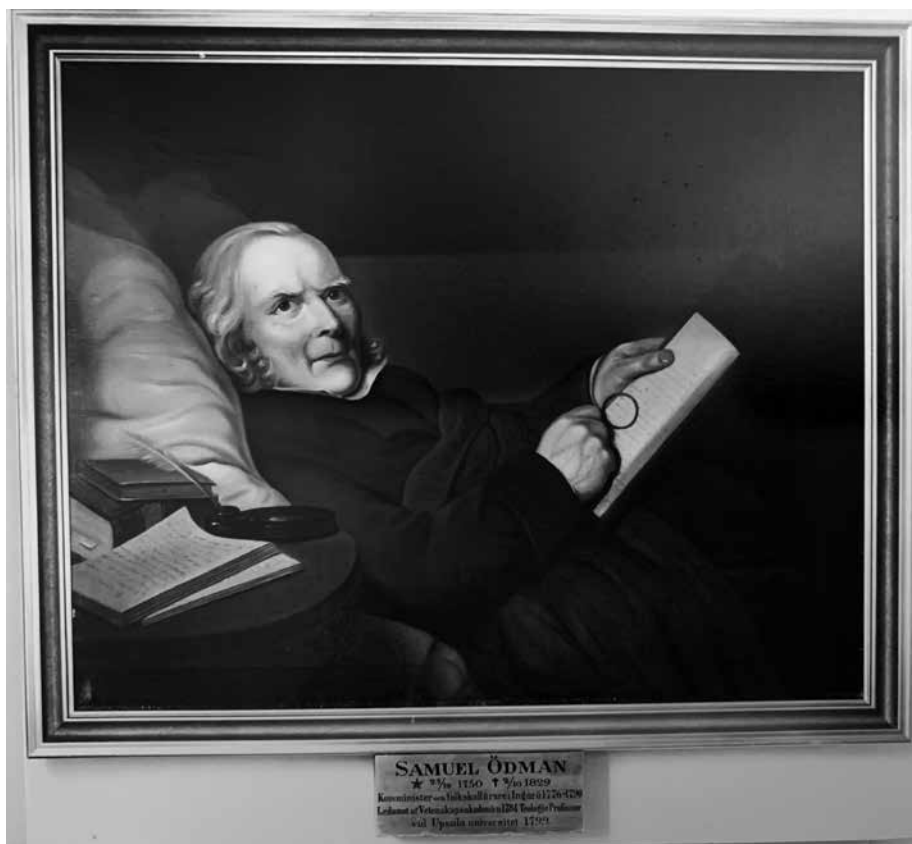

Foto: Ingarö hembygdsförening

Samuel Ödman var prästutbildad men förvånansvärt kunnig på många andra områden också. Efter några år på Ingarö drabbades han av "skärgårdsfrossa" – en form av malaria. Feberattackerna besvärade honom resten av livet. Av sin omgivning blev han kallad "han som låg" eftersom han ständigt behövde ligga varmt och till sängs. Han gillade inte att avbildas sängliggandes, men just så ser vi honom på målningen i Ingarö kyrka.

regångsman. På Ingarö fick Cederströmmarna råd att ge sina barn, och även de som jobbade på godset, en bra utbildning.

– Då anställde man en egen lärare, en informator, Samuel Ödman. Han var bara drygt 20 år gammal men förvånansvärt kunnig på många områden.

– Han var prästutbildad, men kunde hjälpa till när kalvar skulle födas och även ge råd hur man bäst odlade marken. Han var specialist på skärgårdens fåglar och "kunde till och med ge goda råd till unga kvinnor", berättar Claes.

– Det där med goda råd till unga kvinnor, vad innebar det..?

– Just det där med *goda råd*, var en del av teaterpjäsen *Leva och dö på Ingarö*, som församlingens ungdomar satte upp för ett par år sedan. De skapade en scen där Samuel gav

några kvinnor råd hur att sköta hygienien vid menstruation.

– De gjorde den där pjäsen riktigt bra. Den var som en pusselbit som gav förståelse åt vår lokala historia på Ingarö, där kyrkan spelat en aktiv roll. Framställningen var mycket kreativ och troligen nära verkligheten. Jag gladdde mig mycket åt att de berättade om Samuel Ödman, säger Claes.

MEN NU ÅTER TILL 1700-TALET. När Samuel väl gjort sig ett namn, som kunnig inom många områden, växte intresset och behovet av skolutbildning även för övriga boende på Ingarö, på den tiden något hundratal personer.

– Cederströmmarna lät då bygga ett hus, som tyvärr har brunnit upp, men som låg invid nuvarande prästgården. Dit flyttade

Bilden är från 1900 och det första kända fotot av Ingarö kyrka. Kyrkan hade ursprungligen spåntak, detta byttes till plåttak 1907. Sedan 1953 är det åter spåntak.

Samuel och öppnade den första skolan på Ingarö i huset. Han blev skolmästare. Året var 1776.

SAMMA BETYDELSE som brukspatron Wilhelm Odelberg har haft för tillkomsten av Gustavsbergs kyrka (se sid 8), har Cederströmmarnas roll varit för Ingarö kyrka.

På 1700-talet var det långt till kyrkan för Ingaröborna. Den närmste var Värmdö kyrka. Att ta sig dit landvägen var ytterst besvärligt, då stigarna oftast var i dåligt skick. Något lättare var det med båt, men inte heller det utan besvär.

– Stora problem uppstod om någon dog och det var omöjligt att ta sig till Värmdö kyrka, hur skulle man då ta vara på kroppen? Ännu värre var det om ett litet barn dog, som ännu inte hunnit döpas, då återstod bara alternativet att begrava det utanför kyrkogår-

den. Att hamna där kallades att vara i *limbo*.

Cederströmmarna förstod svårigheterna med avståndet och önskade också att så många som möjligt gick i kyrkan. Med en kyrka skulle det bli mer ordning och reda på ön.

– På nytt gör Cederströmmarna en insats. De ger bort en bit mark och bekostar byggnad av "Pilhamns Kapell", som Ingarö kyrka till en början hette.

DEN NUVARANDE KYRKAN stod färdig 1792. Samuel Ödmann, som då hade verkat på Ingarö i 20 år, utsågs till kyrkans första präst. Den som bestämde detta var Cederström på Beatelund.

– Att utse vilken präst som skulle tillsättas kallades *patronatsrätten*, en symbol för de starka band som fanns mellan adeln och kyrkan. Den här rätten avskaffades först 1921, säger Claes.

Samtidigt som kyrkan stod färdig brann Ödmanns hem, med alla hans samlingar, ned. Samma år bestämde Ödmann sig för att flytta till Uppsala där han inledde en framgångsrik kyrklig och akademisk karriär.

– Jag har försökt förklara för dagens skolbarn hur man såg på Ödmann. Den bästa liknelsen jag har kommit på är: *Han var som Zlatan och borde fått staty*, säger Claes och skrattar.

Idag är en väg uppkallad efter Ödmann. Det lilla röda timrade huset intill prästgården har också försetts med skylten "Ödmannska Skolan".

Med kyrkan på plats uppstod ett litet "sockencentrum" runt den. Vid Kolström möttes flera vattenvägar och även den enda större landsvägen på Ingarö, den till Säby.

– Sedan länge hade det funnits en fiskarkrog i Kolström, med tiden utvecklades

Foto: Ingarö hembygdsförening

Klockstapeln på Ingarö kyrkogård.

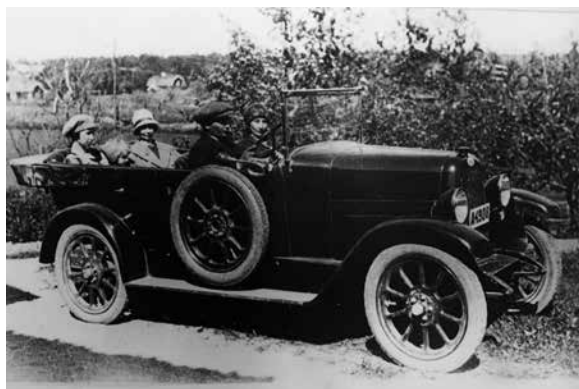

Foto: Ingarö hembygdsförening

Kyrkvärden Anders Norman, Skälsmara, på väg till kyrkan 1925.

Foto: Digitalt Museum/Nordiska museet

När den kände arkitekten Ferdinand Boberg hade avslutat sin arkitektgärning ägnade han sig många år åt att teckna äldre bebyggelse i städer och på landsbygden runt om i Sverige. En av dessa teckningar föreställer Ingarö kyrka.

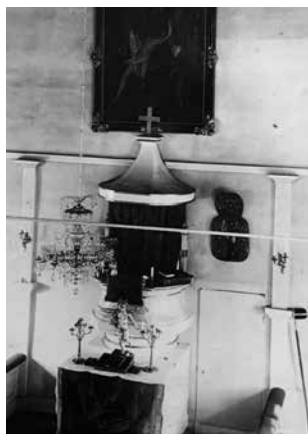

Foto: Ingarö hembygdsförening

Predikstolen var från början placerad över altaret. Idag är den flyttad till kyrkans östra vägg.

den till gästgiveri, hästskjuts och handelsbod. Nu fanns det alltså både gästgiveri, skola och kyrka på Ingarö.

TILLBAKA I NUTID och Claes fortsätter visa runt i Klockaregården. I ett rum har hembygdsföreningen samlat bilder och foton som berättar om flydda tider på Ingarö.

Med Samuel Ödmann fick Ingarö sin kyrka och första präst. På ett sätt kan man se Claes i andra änden på denna historiska axel.

– Ja lite grand, jag var Ingarö församlings sista kyrkoordförande. Under en tid hade församlingens ekonomi varit ansträngd, det bästa vi kunde göra då var att slås samman med Gustavsbergs församling 2010.

Hur ser du på kyrkans verksamhet i församlingen?

– Jag känner mig i samklang med den på

många sätt. Samtidigt önskar jag att kyrkan skulle kunna spela en större roll i dagens samhälle, där vi tillsammans med församlingsborna, hittar mötesplatser och former för att kunna samtala om till exempel livets viktiga frågor.

Slutligen, vad uppskattar du mest med Ingarö kyrka?

– Hmm, jag är ju självklart jävig, men jag tycker den är den absolut vackraste kyrkan som finns. Den är lagom stor, ligger vackert och jag berörs av kyrkorummet och den atmosfär som finns där. Det är ju inte heller något att sticka under stol med, att den är en av Sveriges populäraste kyrkor att gifta sig eller döpa sitt barn i, avslutar Claes F Jonsson, inte utan en portion av stolthet.

Text Christer Engström

INGARÖ KYRKA

Kyrkan byggdes först som Pilhamns kapell i liggande timmer. Senare har kyrkan klätts med stående panel och ändrat namn till Ingarö kyrka. Vid kyrkan finns en kyrkbrygga. Prästen Samuel Ödmann var ute och fiskade i båt. Han somnade och drömde om en kyrka i socknen men vaknade av att båten gick på grund. Här skall kyrkan ligga, tänkte Ödmann. Han övertalade friherre Anders Cederström på Beate-lund i närheten att bekosta en sådan byggnad. Kapellet stod klart 1792. Till sin form är byggnaden en salkyrka med vidbyggd smalare sakristia i öster. Träkyrkan vilar på en ganska hög sockel av tjärad gråsten. Alla byggnadsdelar täcks av svagt brutna mansardtak klädda med tjärad takspån. Under 2020 genomgick kyrkan en större restaurering

INVENTARIER

Predikstolen tillhör kyrkans äldre inredning och var ursprungligen placerad över altaret. I samband med en restaurering 1932 flyttades predikstolen till östra väggens norra fält där den kunde nås från sakristian.

Dopfunten av trä är målad i grön marmorering och tillkom vid senare delen av 1900-talet.

På altaret står ett krucifix som är tillverkat 1959 av skulptören Arne Jones och skänkt till kyrkan 1981.

Altartavlan är utförd 1952 av konstnären Einar Forseth. Motivet är Jesus som predikar för fiskarbefolkningen.

ÖVRIGT

Flygbaronen Carl Cederströms grav, minnesvården över Sveriges förste flygare. Avtäckandet av minnesmärket med örnen med den nedåtvända näbben skedde söndagen den 7 december 1918. Skulptör var Carl Fagerberg.

KÄNDA PERSONER GRAVSATTA PÅ KYRKOGRÄDEN

Författaren Maj Fant.
Skådespelaren Georg Funkquist.
Formgivaren Stig Lindberg.
Industrimannen Sten Westerberg.

Källa Wikipedia

GUSTAVSBERGS KYRKA

Text Lars Liljemark

Från herrskapets till folkets kyrka

Brukspatron Wilhelm Odelberg styrde Gustavsberg vid 1900-talets början. Här fanns en präst och ett kapell, men han ville bilda en egen församling och bygga en egen kyrka och komma ifrån det besvärliga avståndet till Värmdö kyrka.

Forsättning på sid 9 →

Församlingens pastorsexpedition och församlingshem heter Kyrkettan och har tidigare varit Konsumettan med butik och mack. Namnet kommer av adressen: Värmdögatan 1. Till höger syns byggnaden Bleket.

Fortsättning från sid 8

Det kan ju även ha haft med makt att göra, för 1902 lyckades han med olika medel driva igenom en församlings- och kommunindelning. Bygget av kyrkan kunde börja och första advent 1907 blev den invigd.

Kyrkan hade försetts med ett torn med egen ingång och trappa upp till herrskapsläktaren ovanför sakristian, varifrån Odelbergs familj kunde blicka ner på sina undersåtar.

Odelberg ville ses som en far för alla i Gustavsberg. Det innebar att han bestämde att alla barn som föddes här skulle jobba för honom. De nyfödda skrevs direkt in i arbetsboken, först senare i dopboken i församlingen. Dagen efter konfirmationen skulle barnen infinna sig på det kontor där det var bestämt. Den som inte gjorde så fick inte bo kvar i bygden. Det gav på ett sätt trygghet, men inte frihet.

Efter brukspatronens död 1924 förändrades mycket. Så när även den förste kyrkoherden

Theodor Norman, som enligt ryktet var sträng och mest predikade om sjätte budet, pensionerades valde församlingen en helt annan typ av kyrkoherde.

Här kan nämnas att Erik Bergman, regissören Ingmars far, provpredikade för tjänsten 1928 men valdes bort. Man kan fantisera kring hur Ingmars skapande hade sett ut om han växt upp här. Men nu valdes istället, en godhjärtad John Woxström, som bland annat kämpade för att avveckla Bofors(!).

Kanske kan det ses symboliskt att Odelbergs herrskapsläktare i kyrkan murades igen i samband med en renovering 1942. Det var dags för en folkets kyrka. Då hade KF-koncernen redan tagit över driften av fabriken och det var nya tider.

Både i Ingarö kyrka och i Gustavsbergs kyrka finns från denna omdaningens tid var sin målning av konstnären Einar Forseth. På Ingarö håller Jesus "båtpredikan", i Gustavs-

Odelbergs herrskapsläktare till höger. I samband med renoveringen 1942 murades den igen.

berg predikar han för fabriksarbetare, designers, hemvärnsmän, sjuka, en scout m.fl. De symboliserar att Jesus på olika sätt och platser vill ge: sin kärlek, tro och hopp!

Välkommen till folkets kyrka!

Foto: Digitalt Museum/Värmdö kommun

Gustavsbergs hamn på 40-talet med kyrkan i bakgrunden.

Ankaret – hoppets tecken!

Säg "Gustavsberg" till någon som inte bor här och många ser ett ankare framför sig. Det är inte så konstigt. Sen berättar de gärna om porslin de åt på som barn, hade på sin bröllopsfest, levt med, älskat, inte älskat lika mycket; udda, vackra, härliga konstföremål eller figurer som funnits i hemmet. Kan-ske nämner de designnamn som Wilhelm Kåge, Stig Lindberg, Lisa Larsson eller Bernt Friberg. Eller klassikerserier som Pyro, Blå Blom, Diné, Spisa Ribb, Bohus Berså osv. Men för de allra flesta tror jag att det är från vattenkranar och spolknappar namnet **Gustavsberg** etsat sig fast, det liksom ankaret som alltid prytt fabriken emblem och varit symbolen för orten.

Eller alltid? Det stämmer inte riktigt. Det var först 1839 som ankaret tillkom. 1827 brändes det första godset i fabriken och märktes då GB, men det blev misslyckat. Den tyska leran man använde var av dålig kvalitet,

så man bytte till engelsk. Även hantverkare från främst England och Frankrike kom hit och jobbade upp produktionen och många blev kvar. När detta flintgods skulle få en stämpel som borgade för god kvalitet så snodde man helt enkelt Ankaret som man sett inom branschen i England.

ANKARET ÄR EN STARK symbol. Det utstrålar tillförlitlighet och trygghet som säger något om att det finns en hemmahamn där man kan ligga still, kanske fylla på förråden för att ge sig ut på jobb eller nya äventyr. Det berättar också något om att inte sitta helt fast, vilket varit och är en nödvändighet för många som bor i skärgården. För båtfolk kan det signalera ledighet och semester med användning i natur- och gästhamnar. Men för alla som arbetat vid Gustavsbergs fabriker, bött och bor i bygden är ankaret framförallt något att vara stolt över.

Ankaret är också en av symbolerna för det kristna livet. Vi kan i *1 Korintierbrevet 13* läsa "Nu består tro, hopp och kärlek, dessa tre och störst av dem är kärleken".

- *Hjärtat* – kärleken är grunden till allt. Alla omfattas av den. Den är en gåva vi fått att förvalta och ge vidare.

- *Korset* symboliserar tro. Berättar om att ingen död finns som inte kärleken rår på. Korset är tomt för Jesus är uppstånden.

- *Ankaret* symboliserar hoppet. Det sträcker sig bortom pandemier, ensamhet och sjukdom. Hoppet lever att livet ska bli mer normalt, att vi ska kunna träffas snart igen.

VISSTE DU ATT:

- Ankaret i Gustavsbergs emblem tillkom 1839.
- Värmdös kommunvapen symboliserar två flintugnar som fabriken hade 1863–1967. Kommunen fick sin nuvarande form 1974, symbolen var stadfäst för Gustavsberg 1960.
- Grindstugatan ibland kallats "Engelska kanalen" då engelsmännen och fransmännen bodde på var sin sida om gatan.
- Gustavsbergs kyrka byggdes 1904–1907 och invigdes 1 dec 1907. Arkitekt: Gustav Améen. Man använde tegel från egen tillverkning. Utsmyckningar gjordes på fabriken. En svart kyrktupp smyckade taknocken.
- På platsen för kyrkan låg hyreskaserierna "Staten" och "Eriksberg". De var "trångbodda, nedlusade och allmänt eländiga" och revs.
- Fabriken, liksom stora delar av Gustavsberg, köptes i maj 1937 av KF-koncernen.
- Det funnits plast-, badkars-, sanitetsporslinsfabrik, snickeri, tryckeri, jordbruk, ladugårdar med mjölk-, kött- och äggproduktion, ett rederi, en butik i Stockholm, bostadshus i Gamla stan inom Gustavsbergskoncernen.
- Präst, lärare, läkare, tandläkare och barnmorska förr stod på fabriken lönelista.
- Gustavsbergs och Ingarö blev en församling 2010.
- Vårt församlingshem Kyrkettan varit Konsumettan med butik, bank, Fonus och mack. Namnet kommer av adressen: Värmdögatan 1

På livets resa kan vi också få bäras av hoppet om en evighet.

När jag letade ankare i Gustavsberg hittade jag bara det som sitter på fabriksvägen. Men när jag en dag tog en skidtur på Ingarö golfbana låg det ett i snön. Jag önskar att symbolen *Ankaret* kan sända signaler av hopp i församlingen, så att vi ser att vi är människor i en skärgårdsbygd som behöver varandra, lever på hoppet, med framtidstro och kärleken som grund och drivkraft.

Text Lars Liljemark

Foto: Kim Bergman

Knäskurade hela kyrkan

Aldrig har den
varit så ren

Rose-Marie Vinghed var 13 år när hon sommaren 1955 hjälpte mamma Lilly att skura hela Gustavsbergs kyrka. Ett minne hon sent kommer att glömma.

ROSE-MARIE VINGHED VAR TRE år när hon, 1945, tillsammans med syskon och föräldrar flyttade från Södermalm till Gustavsberg. Pappa Lennart Larsson var bagare och skulle ta över *Gustavsbergs bageri*, som då låg mellan Runda huset (där biblioteket idag finns) och Gustavsbergs kyrka. I bageriet hade familjen även sin bostad.

Under tio år drev familjen bageriet, med ett flertal anställda och var den största leverantören av bröd i Värmdötrakten, när allt hösten 1954 plötsligt ställdes på ända då Lennart dog. Knappt 38 år gammal. Där stod

Rose-Marie till vänster och kusin Ulla på trappan framför bageriet.

Huset till höger är Gustavsbergs bageri. Till vänster syns ett parti av muren vid Gustavsbergs kyrka. På den tiden förbands Farstaviken med Ösbyträsk via en å där Gustavsbergs Allé idag drar fram. Området kallades Bagarns träsk.

mamma Lilly ensam med Rose-Marie och hennes lillebror. Storebror hade redan hunnit bli så pass gammal och gjorde lumpen. Fram till dess var det pappan som förvärvsarbetat medan Lilly varit hemmafru och tagit hand om barnen.

– Det fanns änkepension, men den var inte tillräcklig att kunna leva på, berättar Rose-Marie.

Mamma Lilly blev tvungen att se sig om efter ett jobb.

– Jag tror det var kyrkan och kommunen, tillsammans, som då ryckte in och såg till att fixa ett städjobb i kyrkan åt mamma, så hon skulle få en inkomst.

I uppdraget ingick att skura alla golven i Gustavsbergs kyrka, samt torka bänkarna. En tålmodsprövande arbetsuppgift där Lilly hann färdigt 5-8 bänkar per dag.

– Mamma knäskurade hela golvet bit för bit och använde borste, vatten och något medel som löddrade sig vitt och luktade gott. Vad det var för något medel vågar jag inte svara på, säger Rose-Marie.

För att inte helt slita ut sig, hade Lilly knutit små kuddar under knäna, som hon kröp och hasade sig fram på. När hon var klar med golvet i kyrksalen fortsatte hon med orgelläktaren. Även alla stenpartier i kyrkan fick sig en uppfräschning.

– När jag hade hjälpt mamma på morgonen att flytta bänkarna, var det min stora uppgift att passa lillebror tills mamma var klar på eftermiddagen. Ofta gick vi och badade i *Skräddarviken* som låg utmed Gamla Värmdövägen. På den tiden fanns det en fin badplats där med både trampolin och simskola.

Numera bor Rose-Marie Vinghed i Hemmesta, men besöker återkommande sina barndoms-trakter för att bland annat titta till familjegraven på Gustavsbergs kyrkogård.

När klockan i Gustavsbergs kyrka slog fyra slag var det dags för Rose-Marie och hennes lillebror att på nytt bege sig till kyrkan. De bänkar, som Rose-Marie och mamman tillsammans hade hjälpts åt att flytta på morgonen, var det nu dags att lyfta och skjuta tillbaka på sina rätta platser.

– Så där höll vi på. Dag ut och dag in under hela sommaren. Jag tror det tog bortåt två månader för mamma att bli klar med allt. En sak är säker, och det är att kyrkan, varken före eller efter, har varit så ren som då, berättar Rose-Marie, inte utan en viss stolthet.

Efter kyrkan fortsatte Lilly även att städa och skura gravkapellet på kyrkogården.

När hon idag ser tillbaka på sommaren 1955 dyker minnena upp.

– Trots att det var lite kämpigt på flera sätt, är det en sommar jag aldrig kommer att glömma, avslutar Rose-Marie Vinghed.

Text Christer Engström

Foto: Arkiv

Gustavsbergs gamla kyrkogård. Minnessten med texten "Till minne av släkter som varit 1834-1856".

GUSTAVSBERGS GAMLA KYRKOGRÅRD

Gustavsbergs gamla begravningsplats invigdes 1834 och kallades epidemikyrkogården och ligger några hundra meter på vägen före Gustavsbergs kyrkogård. Den lilla inhängande kyrkogården är nästan lika

gammal som porslinsfabriken. Kyrkogården anlades i samband med att bruket hade drabbats av den koleraepidemi som då härjade i stockholmstrakten.

Den första som begravdes var porslinsfabrikens grundare, delägare och tek-

niska chef Per Engman, som dog i kolera 1834. Hans grav finns kvar än idag, en sten utan inskription i nordöstra hörnet.

Det restes en stor sten med engelsk text över en sjökapten som drunknade i Gustavsberg. Stenen berättar om ett märkligt människoöde från 1840-talets Gustavsberg. Texten är på engelska lyder enligt översättning "Helgad till minne av John Leigh, född den 25 augusti 1822 på ön Jersey och drunknad den 10 juni 1849 i Gustafsberg".

Engelska porslinsarbetare hade värvats till Gustavsberg omkring 1840 i samband med att fabriken hade övergått till engelska tillverkningsmetoder med importerad porslinslera från Cornwall.

År 1856 drabbades Gustavsberg av nästa stora koleraepidemi. Gamla kyrkogården blev då för liten och den nya kyrkogården togs i bruk.

Den sista som begravdes på gamla begravningsplatsen var Anders Carls-son som dog 1856 och är begravd strax innanför grinden vid norra sidan. Det finns naturligtvis många fler begravda där utan gravstenar men det restes en minnessten 1911 med texten "Till minne av släkter som varit 1834-1856".

Källa: Gud i Gustavsberg - 100 år

VILL DU BLI MEDLEM?

TACK VARE DIG kan vi finnas där människor finns. För glädje och sorg. Samtal och stöd. För de ensamma och äldre. **Barnen, familjen och tonåringarna.** För ensamstående. De särskilt utsatta. För dop, konfirmation, giftermål och begravning. Psalmsång och gudstjänstfirande. Kaffe och soppa. Kropp och själ. Musik och konserter. För tankar om livet, kärleken och Gud. För alla.

Du kan bli medlem på flera olika sätt

- Gå in på vår hemsida, www.svenskakyrkan.se/gustavsberg-ingaro, och fyll i den elektroniska ansökan.
- Besök församlingens expedition och hämta inträdesblankett.
- Kontakta oss på telefon eller mejl för att få inträdesblanketten skickad till dig, för mejl och telnr, se kontaktruta sid 15.

Glad påsk!

PÅSK – ÅRETS STÖRSTA HÖGTID

Foto: Linda Mickelsson/Ikon

Jesus seger över döden – från död till liv

”Nu är det jul igen och nu är det jul igen och julen vara väl till påska. Det var inte sant och det var inte sant, för däremellan kommer fasta.”

VI HAR FASTA också i Svenska kyrkan. Fastan är en 40 dagar lång förberedelse för inför påsken. Då brukar vi tänka särskilt på dem som inte har det lika bra som vi och vi samlar in pengar för att dela med oss till våra systerkyrkor i den världsvida kyrkan och andra organisationer som vi samarbetar med. Årets fastekampanj heter *Under samma himmel*. Vi har alla samma rättighe-

ter men det ser olika ut med möjligheterna. Detta märks inte minst i pandemin då förutsättningarna är väldigt olika.

Kyrkan två största högtider är jul och påsk med påsken som den absolut största helgdagen. Då firar vi att Jesus besegrar döden. Jesus vinner över döden genom att uppstå till livet igen. I och med det, är ondskan och döden besegrade. Att Jesus vinner över döden är centrum i kristen tro.

Påskveckan inleds på påskdagen men i folkmun brukar alla dagar från skärtorsdagen fram till annandag påsk kallas för ”påsken.” Men egentligen är det påskdagen, som alltid är på en söndag och den dag Je-

sus uppstod från de döda, som inleder påskveckan. Därför firar den kristna kyrkan över hela världen veckans viktigaste gudstjänst på söndagar. Söndagen är också veckans sjunde dag, den dag Gud vilade efter att ha skapat världen.

VECKAN INNAN PÅSK kallas för *Stilla veckan* och där ingår palmsöndagen, skärtorsdagen och långfredagen. På palmsöndagen rider Jesus in i Jerusalem. I kyrkan hör vi ofta samma texter som på första dagen, dvs före jul. På skärtorsdagen samlade Jesus sina vänner, lärjungarna, och åt med dem för sista gången. Han säger till dem att de ska fortsätta att bryta bröd och dricka vin tillsammans även när han inte längre finns bland dem. Det är det vi kallar nattvarden. Jesus grips senare av de romerska soldaterna och förhörs av Pontius Pilatus som beslutar att Jesus ska dömas till döden. På långfredagen får vi följa Jesus till Golgata där han korsfästs, lider och dör. Veckan innan påsk kallas också för passionstiden, passion betyder lidande på latin.

På natten till påskdagen är det påsknattsmässa i många kyrkor. Då, och på påskdagsgudstjänsten är det glädje och fest. Det sker en dramatisk övergång från långfredagens sorg till påskdagens glädje. Altaret dukas igen, ljusen tänds och man kan hälsa varandra med den urgamla påskhälsningen som man gör i många kristna kyrkor: ”Kristus är uppstånden! Ja! Han är sannerligen uppstånden!”

På tredje dagen, dvs påskdagen kommer några kvinnor till Jesus grav för att göra i ordning kroppen. Då finner de att stenen är bortrullad och att hans kropp inte är där. Jesus har uppstått från döden.

På annandag påsk visar sig den uppståndne Jesus för lärjungarna på olika sätt. De reagerar olika. Några tvivlar på att det är sant och vill ha bevis. Men oavsett deras reaktioner stannar Jesus hos dem och delar deras tillvaro. Precis som Jesus delar våra liv och tillvaro i dag också. Påsken firar vi för att minnas att Jesus dog och uppstod för vår skull, för alla människors skull. Vi firar segern över döden och att kärleken vinner över döden.

Du kan läsa mer om hur vi firar påsk på www.svenskakyrkan.se/bur-firar-man-pask

Text Ragnhild Johansson

Stöd Fasteaktionen – köp handmålade kors

KORSEN PÅ BILDEN är gjorda av konstnären *Christian Chavarría Ayala* från *El Salvador* som redan som barn tvingades fly sitt hemland undan inbördeskriget på 80- och 90-talet. Under sju år levde han och familjen som flyktingar i grannlandet Honduras. 1989 återvände han till El Salvador och anslöt sig som 12-åring till gerillan.

Vid 13 års ålder lämnade han gerillan för att söka en bättre chans att överleva i San Salvador, landets huvudstad. Där mötte han den lutherska kyrkan som han blev en del av. Några år senare mordhotades han och måste fly på nytt. Denna gång kom

han till Sverige. Här blev han kvar i närmare tre år.

Redan när Christian var flyktbarn i Honduras började han att måla kors som han sedan sålde. På så sätt kunde han hjälpa sina syskon att fortsätta gå i skolan.

Med tiden blev Christians konst erkänd internationellt, och nu finns hans kors och målningar i mer än 126 länder runt om i världen. Han har gjort särskilda kors för premiärministrar, presidenter, för prinsessan Mette-Marit av Norge och ärkebiskopar.

Med sina kors vill han påminna om att detta liv är *ett*, det är kort och det är vackert och att vi måste leva varje dag i tacksamhet till Gud för alla gåvor vi får.

VILL DU OCKSÅ HA ett livets kors som Christian har gjort? Genom Gustavsberg-Ingarö församling kan du köpa dem och samtidigt bidra till **Fasteaktionen "Under samma himmel"**. Korsen finns i två storlekar: 7 cm och 15 cm och kostar 50 resp 100 kr.

Du kan köpa korsen på församlingsexpeditionen, Värmdögatan 1, under våra ordinarie öppettider, se sid 15. Läs mer på vår hemsida om Christians liv och hur du beställer och köper korsen.

CORONAPANDEMIN TVINGAR miljoner människor till ett liv i extrem fattigdom och hunger. Behoven är stora och kommer dessutom att fortsätta öka. Tillsammans med **Act Svenska kyrkan** kan du bidra till att mätta familjer, motverka ökande våld mot kvinnor och barn och stödja människor för att resa sig starkare efter pandemin. Tillsammans kan vi göra skillnad!

Vårt arbete handlar om att nå en positiv, långsiktig och hållbar förändring. Det kan bara ske om vi samarbetar och därför är samarbetet med våra partner kärnan i vårt arbetssätt. Utgångspunkten i allt vi gör är att aldrig sluta tro på, och alltid stå upp för, människors kapacitet och rätt att utveckla och påverka sina liv och samhällen.

Fasteaktionen 2021 inleddes på fastlagssöndagen 14 februari och pågår fram till palmsöndagen 28 mars. Stöd Act Svenska kyrkans arbete för fred, jämställdhet och rättvisa. **Swisha din gåva till 900 1223.**

DIN GÅVA GÅR BLAND ANNAT TILL:

- 200 kr räcker till en veckas matpaket för en familj
- 100 kr räcker till 17 kilo näringsersättning till ett barn
- 200 kr betalar en skoltermin för ett barn på flykt

Är du intresserad att ingå i en internationell grupp i församlingen? Kontakta Ragnhild Johansson 08-570 380 98

15

Tankar på baksidan

Foto: Digitalt Museum/Värmdö kommun

Då som nu. I Gustavsberg-Ingarö församling skapar vi mötesplatser dit alla är välkomna, vi stödjer genom Matkassen och vi lyssnar i själavårdande samtal.

Diakoni med helikopterperspektiv

” 1850 startade den första diakoniinstitutionen i Sverige vars syfte var att utbildade kvinnor ”till sjuka, nödlidande eller eljest behöfvande likars vård och underwisning”.

PÅ DEN HÄR TIDEN kallades man för diakonissa och vigde sitt liv till tjänst inom institutionen.

Ersta diakoni byggde 1851 ett sjukhus för fattiga. De gav ensamma mödrar fristad, trygghet och bäddar med rena lakan. Hygien

var nämligen i särklass det mest effektiva sättet att mota sjukdomar.

Under den här tiden startade även Ersta diakoni Sveriges första sjuksköterskeskola för att möta och förebygga avsaknaden av vård. Diakonerna var dåtidens sociala entreprenörer, de tänkte i nya banor och såg behoven ur ett helikopterperspektiv. Framförallt, och mest särskiljande var att de såg människor i utsatta livssituationer som sina likar. Med det förhållningssättet var det naturligt att vilja tjäna sina medmänniskor.

Jag levde inte på 1850-talet utan jag började min resa mycket senare. År 2006 stod jag där på Erstaområdet, en av de diakoniinstitutionerna som står kvar än idag. Jag stod inte där för att utbilda mig till sjuksköterska, inte heller för att arbeta på sjukhuset, utan för att likt Erstasystrarna utbilda mig till diakon. Det gamla mötte det nya, och jag fick en liten inblick i det liv som mina medsystrar en gång levde. Varje dag mötte jag systrar som fortfarande levde sitt liv här på Ersta, varje dag delade vi mässa i Ersta kyrka.

År 2007 vigdes jag till diakon och i likhet med mina systrar från 1850-talet vigdes jag till livslång tjänst med vigningslöftena som liknade deras:

En diakon ska uppsöka och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd, ge kristen fostran och undervisa i tron, i församlingen och samhälle vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i sin nästa. Att som diakon leva som kristi tjänare och hjälpa människor att gestalt Guds Kärlek. Diakonen skall försvara människors rätt, stå på de förtrycktas sida och uppmuntra och frigöra Guds folk till det som är gott, så att Guds kärlek blir synligt i världen.

ÄVEN IDAG ARBETAR vi diakoner med ett helikopterperspektiv för att upptäcka strömningar i samhället, upptäcka system som gör att människor far illa. Att vara visseblåsare, Självvårdare och ledare för att värna varje människas unika värde. I Gustavsberg-Ingarö församling skapar vi mötesplatser dit alla är välkomna, vi stödjer genom Matkassen och vi lyssnar i själavårdande samtal.

Om jag någonsin kommer känna mig som ett barmhärtighetens tecken är tveksamt, däremot tror jag på att vi tillsammans kan skapa förändring. Alla döpta och varje församling har en gemensam uppgift att värna vår nästa och kämpa mot det som förmörkar Guds kärlek i världen.

Tillsammans kan vi göra skillnad.

Glad påsk!

Emma Norling
DIAKON

Foto: Lars Åke Holst